

Il concetto di “golem”

Il concetto di “golem”, parola tradotta spesso come “cosa informe” o “embrione”, compare per la prima volta al verso 16 del Salmo 138, quando Davide allude al proprio essere informe prima che Dio gli infonda lo spirito che lo porterà alla vita.

Allo stesso modo di Adamo, costruito con l'argilla e inanimato finché Dio non gli trasmette lo spirito.

Nel corso dei secoli l'immagine affascina talmente scrittori, pensatori e artisti che nascono diverse leggende in vari paesi, sempre con nuovi particolari.

Il mito ebraico del Golem racconta che alcuni rabbini sapienti possono plasmare nell'argilla un essere inanimato, in grado di prendere vita grazie ad antiche formule magiche e imprimendo nel contempo sulla fronte la parola emeth che significa verità. L'atto del rabbino è una sfida a Dio in quanto il Golem viene creato al solo scopo di assoggettarlo al proprio comando. Il Golem non può avere volontà, ma deve essere del tutto servo del rabbino.

Questa sorta di metafora mistica esiste già dal XIII secolo quando alcuni cabalisti tedeschi parlano di due mistici che creano un uomo con impresso in fronte la parola emet.

Nel 1808 Jacob Grimm scrive una storia del Golem portato alla vita dal rabbino Loew, un Golem così perfetto da ribellarsi addirittura al suo creatore. Jorge Luis Borges, 1899-1986, scrittore di racconti fantastici, narra la vicenda del rabbino di Praga e del

suo Golem creato per la difesa del ghetto di Praga.

E ancora di Golem parla il romanzo di Gustav Meyrink pubblicato prima a puntate su una rivista e poi in libro, ripreso anche in Italia da Bompiani nel 2000 nei Grandi Tascabili.

Nel 1920, anche Gustav Janouch scrive nel libro “Conversazioni con Kafka”, (in Italia da Guanda nel 1998) con una citazione di Kafka stesso:

“Subito dopo la prima guerra mondiale il romanzo tedesco di maggior successo fu *Il Golem* di Gustav Meyrink. L'atmosfera dell'antico quartiere ebraico vi è descritta meravigliosamente.

Dentro di noi vivono ancora gli angoli bui, i passaggi misteriosi, le finestre cieche, le locande chiuse, i sudici cortili, le bettole rumorose.

Oggi passeggiamo per le ampie strade della città ricostruita, ma i nostri passi e gli sguardi sono incerti. Dentro tremiamo ancora come nelle vecchie strade della miseria. Il nostro cuore non sa ancora nulla del risanamento effettuato”.

Infine si deve a Karel Čapek se questo mistico stereotipo ha preso anche il nome di robot e continua a vivere anche oggi in numerosi racconti narrati e disegnati.

Va comunque sottolineato che questo personaggio, così familiare nella cultura europea, ha scelto Praga come sua patria naturale, dove sia il monumento sia la tomba del rabbino Judah Loew sono tuttora visitati e ricordati come protagonisti indimenticabili della città.

O Golemovi

Pojem slova „golem“ je často ve světě překládán jako něco „neúplného“ či „nenarozeného“. S tímto termínem se poprvé setkáváme v Bibli konkrétně v šestnáctém verši žalmu 138, v němž se židovský král David zmiňuje o oživené bytosti, kterou k životu nepřivedl Bůh, ale oživil ji sám člověk. Podobně byl vlastně k životu přiveden i první člověk Adam, kterého Bůh stvořil z prachu a hlíny.

Byl prázdnou skořápkou, do které Bůh vložil duši.

Golemův příběh fascinoval po staletí spisovatele, významné myslitele a umělce natolik, že legenda o Golemovi vznikla v mnoha zemích, vždy s novými detaily. Židovský mýtus o Golemovi vypráví o tom, jak někteří rabínští mudrcové byli schopni dát život neživé soše zformované z hlíny pomocí magie, a především díky otisku slova emeth, které v překladu znamená pravda, na čelo takto stvořené bytosti. Rabínův čin je vlastně výzvou samostatnému Bohu, neboť Golem je stvořen za jediným účelem, a to podmanit si jej vlastními příkazy. Golem nemůže mít vlastní myšlenky ani vůli, může pouze plnit povely rabína.

Tato mystická metafora existuje již od 13. století, kdy někteří němečtí kabalisté mluví o dvou mysticích, kteří stvořili člověka s otiskem slova emet na čele.

V roce 1808 zpracoval Jacob Grimm ve své knize pověst o Golemovi. V příběhu rabín Löw přivedl k životu dokonalého Golema, který se nakonec vzbouřil proti svému tvůrci. Oproti tomu francouzský spisovatel fantaskních románů Jorge Luis Borges (1899 – 1986) napsal slavný příběh o pražském rabínovi a jeho

Golemovi, kterého stvořil k ochraně pražského ghetta. A v neposlední řadě je postava Golema ústředním motivem románu Gustava Meyrinka, který se nejprve vydával na pokračování v časopisech než vyšel v knižní podobě, publikovaném také nakladatelem Bompiani v roce 2000.

V roce 1920, spisovatel Gustav Janouch uvádí ve své knize „Hovory s Kafkou“ (v Itálii publikováno u nakladatele Guanda v roce 1998) velice zajímavou citaci samotného Franze Kafky: „Brzy po skončení první světové války, se nejúspěšnější německou knihou stal Golem od Gustava Meyrinka. Atmosféra starého židovského ghetta je zde popsána naprosto skvěle. V nás samých stále přžívají ponurá zákoutí, zabeďněná okna, zavřené hostince, špinavá nádvoří a hlučné krčmy. Dnes se procházíme širokými bulváry obnoveného města, ale naše kroky a pohledy jsou stále váhavé. Uvnitř se chvějeme jako ve starých ulicích dřívější bídy a naše srdce zatím neví nic o jeho asanaci.“

V neposlední řadě je to především díky románu Karla Čapka, kde tento stereotyp mystické postavy Golema, dal základ slovu robot, který je dnes běžným názvem v mnoha příbězích a vyprávění.

Je třeba také zdůraznit, že postava Golema, která je důvěrně známá v evropské kultuře, si vybrala Prahu, jako svůj přirozený domov. Nachází se zde památník s hrobem věhlasného rabína Löwa, tak místo kde je dodnes dle legendy Golem ukrýván. Obě místa jsou stále velmi navštěvována a řadí se mezi nezapomenutelné protagonisty tohoto města.